

FUNKCIJA ISTORIJE U NASTAVNOM PROCESU

Istorija kao nauka i nastavni predmet, jeste jedna od društvenih nauka, ali istovremeno je i humanistička nauka. To praktično znači da ona pruža ne samo znanje o prošlosti, već i utiče na obrazovanje i modeliranje učenika, (čoveka), u smislu što racionalnijeg saznanja o sebi i drugima.

Zato je ona u obrazovnom procesu, bilo kao poznavanje društva bilo kao istorija:

1. Jedina nauka, odnosno nastavni predmet, koja učenicima objašnjava pojmove iz društvene teorije i prakse (država, vladar, demokratija ...)
2. Jedina nauka koja uz srpski jezik i geografiju, pruža osnove za izgradnju identiteta (nacionalnog, kulturnog itd)
3. Jedina nauka koja pruža elementarnu političku pismenost i političku kulturu.
4. Jedina nauka koja treba da vaspitava za demokratiju, mir i toleranciju, objašnjavanjem pojmova kao što su: rat, mir, izbori, stranke, opozicija, istorijski proces, ...
5. Jedina nauka koja pruža osnove za usvajanje nacionalnih, regionalnih, evropskih i svetskih kulturnih vrednosti

[Serbian version] Preporuka (2001)15 o nastavi istorije u Evropi u XXI veku

(usvojena od strane Komiteta ministara

31. oktobra 2001. na 771. sastanku zamenika ministara)

Komitet ministara, u skladu sa članom 15b Statuta Saveta Evrope i,

Uzimajući u obzir da je postizanje većeg jedinstva njegovih članova jedan od ciljeva Saveta Evrope;

Imajući u vidu Evropsku konvenciju o kulturi, potpisanu u Parizu, 19. decembra 1954. kojom se pozivaju države potpisnice da podstiču izučavanje istorije i civilizacije drugih potpisnica i da ga unapređuju na teritoriji drugih država potpisnica; kao i s obzirom na samite u Beču (1993.) i Strazburu (1997.) na kojima su šefovi država ili vlada Saveta Evrope:

- izrazili želju da se Savet Evrope u potpunosti osposobi da odgovori na izazove XXI veka;
- izrazili potrebu za jačanjem razumevanja i poverenja među narodima, posebno kroz takav program nastave istorije koji će imati za cilj uklanjanje predrasuda i naglašavanje pozitivnog međusobnog uticaja različitih zemalja, religija i ideja u istorijskom razvoju Evrope;
- ponovo istakli obrazovnu i kulturnu dimenziju glavnih izazova pred kojima se nalazi Evropa sutrašnjice;

Potvrđujući da su ideološka krivotvorenja i manipulacije istorijom nespojive sa osnovnim principima Saveta Evrope definisanim u Statutu;

Imajući u vidu umu preporuke Parlamentarne skupštine o evropskoj dimenziji u obrazovanju (Preporuka 1111 (1989.) i o istoriji i nastavi istorije u Evropi (Preporuka 1283 (1996.);

Imajući u vidu Rezoluciju br. 1, prihvaćenu na 19. sastanku Stalne konferencije evropskih ministara obrazovanja na temu pravaca i zajedničkih zadataka obrazovanja u Evropi (Kristijansend, Norveška, 1997.) i zaključaka i odluka 20. sastanka Stalne konferencije evropskih ministara obrazovanja o projektu «Učenje i nastava evropske istorije dvadesetog veka» (Krakov, Poljska, 2000.);

Imajući u vidu deklaraciju prihvaćenu na neformalnoj Konferenciji ministara obrazovanja zemalja jugoistočne Evrope (Strazbur, 1999.) na kojoj je preporučeno da se u preduzmu praktični koraci u onim tematskim domenima u kojima Savet Evrope ima ustanovljenu i priznatu stručnost, medju kojima je i nastava istorije;

Uzimajući u obzir deklaraciju usvojenu na Regionalnoj konferenciji ministara obrazovanja zakavkaskih zemalja (Tbilisi, Gruzija, 2000.);

Uvažavajući Preporuku br. R (98) 5 Komiteta ministara zemljama članicama koja se odnosi na obrazovanje i kulturno nasledje, kojom ministri ističu da obrazovne aktivnosti u domenu kulturnog nasledja daju smisao budućnosti kroz bolje razumevanje prošlostic;

Uzimajući u obzir Rezoluciju Komiteta ministara R (98) 4 o putevima kuture Saveta Evrope;

Razmatrajući Preporuku Komiteta ministara zemljama članicama br. R (2000)1 koja se odnosi na negovanje prekogranične saradnje izmedju različitih teritorijalnih zajednica ili zvaničnih organa u oblasti kulture, a u kojoj ministri ističu da ta vrsta aktivnosti pomaže mladima da prošire svoja shvatanja, pošto podstiču njihovu svest o raznovrsnosti kulturne i istorijske tradicije;

Uzimajući u obzir rezolucije prihvaćene na Petoj konferenciji evropskih ministara za kulturno nasledje (Portorož, Slovenija, 2001.) na kojoj su ministri potvrdili da nastava istorije treba da se zasniva na razumevanju i objašnjavanju kulturnog nasledja i da mora da naglasi prekograničnu prirodu nasledja;

Imajući u vidu Preporuku Komiteta ministara zemljama članicama br. R (2000)13 o evropskoj politici u pristupu arhivima, u kojoj se ministri, uzimajući u obzir sve veće interesovanje javnosti za istoriju i konstatujući da bi bolje razumevanje skorašnje evropske istorije moglo doprineti prevenciji konflikata, zalažu za evropsku politiku u pristupu arhivima zasnovanu na principima saglasnim demokratskim vrednostima;

Imajući u vidu Preporuku Komiteta ministara zemljama članicama br. R(97)20 o «govoru mržnje» u kojoj se kao govor mržnje definišu svi oblici izražavanja kojima se širi, izaziva, ohrabruje ili opravdava rasna mržnja, ksenofobija, ili antisemitizam i u kojoj se posebno ističe da su posledice govora mržnje gore ukoliko se on širi medijima;

Uzimajući u obzir raniji rad Saveta Evrope na nastavi istorije, zasnovan na ideji da pomirenje i pozitivni uticaji medju ljudima, kao što su oni iz posleratnog perioda, koji su se usmerili na uklanjanje pristrasnosti i predrasuda iz udžbenika istorije, kao i oni vezani za projekt «Istorija u novoj Evropi» i program «Nastava istorije i nova inicijativa Generalnog sekretara» kojim je pružena pomoć republikama bivšeg Sovjetskog Saveza u razvijanju metodologije kojom su modernizovani nastava istorije i udžbenici i uskladjeno stručno usavršavanje nastavnika;

Uzevši u obzir rezultate projekta «Učenje i nastava evropske istorije dvadesetog veka» i sve nastavne materijale prikazane na zavšnoj konferenciji u okviru ovog projekta koja je pod nazivom «Dvadeseti

vek: splet gledišta» simbolično održana u Bonu, u Kući istorije Savezne Republike Nemačke (Haus der Geschichte, Bon, Nemačka, 2001.);

Konstatujući da je projekt «Učenje i nastava evropske istorije dvadesetog veka» između ostalog, omogućio:

- značajan napredak u razvoju koncepta pluralističke i tolerantne nastave istorije razvijanjem, *inter alia*, individualnog istraživanja i analitičke sposobnosti;
- naglašavanje obrazovnih inovacija kako u korišćenju informacionih tehnologija, tako i novih izvora nastavnih materijala;
- pružanje primera otvorenog pristupa centralnim problemima istorije Evrope dvadesetog veka,

Preporučuje se vladama zemalja članica da, uvažavajući vlastitu ustavnu strukturu, nacionalnu i lokalnu situaciju i vlastiti sistem obrazovanja:

- se rukovode principima sadržanim u dodatku ovoj preporuci u ostvarivanju tekućih i predstojećih reformi kako u nastavi istorije, tako i u obrazovanju nastavnika istorije;
- obezbede, odgovarajućim postupcima na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, potpunu informisanost svih u svojim zemljama značajnih tela, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, o principima iznetim u ovoj preporuci, odgovarajućim dokumentima na kojima je ona zasnovana, posebno nastavnim izvorima pripremljenim u okviru projekta «Učenje i nastava evropske istorije dvadesetog veka»;
- nastave sa aktivnostima povezanim sa nastavom istorije, kako bi jačali odnosi poverenja i tolerancije unutar država kao i među njima i uspešno se odgovorilo izazovima dvadeset prvog veka, a na osnovu dogovora koji će biti postignuti;
- usvoje integralni pristup oslanjanjem na druge projekte Saveta Evrope, posebno projekt «Obrazovanje za građansku demokratiju» i aktivnosti na polju kulturnog nasledja;

Traži se od Generalnog sekretara Saveta Evrope da na ovu preporuku skrene pažnju onih zemalja koje su potpisnice Evropske konvencije o kulturi, a nisu članice Saveta Evrope.

Dodatak Preporuci br (2001)15

1. Ciljevi nastave istorije u dvadeset prvom veku

Nastava istorije u demokratskoj Evropi treba da:

- ima vitalno mesto u pripremi odgovornih i aktivnih gradjana i razvoju uvažavanja svih vrsta različitosti, zasnovanog na shvatanju nacionalnog identiteta i principa tolerancije;
- bude odlučujući faktor u pomirenju, prihvatanju, razumevanju i poverenju među narodima;
- igra glavnu ulogu u unapređenju osnovnih vrednosti kao što su tolerancija, uzajamno razumevanje, ljudska prava i demokratija;

- bude ključni činilac slobodne izgradnje Evrope na osnovama zajedničkog istorijskog i kulturnog nasledja, obogaćenog kroz različitosti, čak i u onim aspektima koji su konfliktni i ponekad dramatični;
- bude deo takve obrazovne politike koja neposredno doprinosi razvoju i napredovanju mladih ljudi u pogledu njihovog aktivnog učešća u izgradnji Evrope, kao i mirnom razvoju ljudskog društva u globalnoj perspektivi i u duhu međusobnog razumevanja i poverenja;
- omogući razvoj intelektualnih sposobnosti učenika potrebnih za kritičku i odgovornu analizu i tumačenje informacija, kroz dijalog, traganje za istorijskim svedočanstvima i otvorenu raspravu koja se zasniva na multiperspektivnosti, posebno kad je reč i kontroverznim i osetljivim pitanjima;
- omogući građanima Evrope jačanje njihovog individualnog i kolektivnog identiteta kroz poznavanje zajedničkog istorijskog nasledja u svim njegovim dimenzijama - lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj, evropskoj i globalnoj;
- bude instrument za sprečavanje zločina protiv čovečnosti.

2. Zloupotreba istorije

Nastava istorije ne sme biti sredstvo ideoloških manipulacija, propagande, niti se sme koristiti za zagovaranje ideja netolerancije, ultra-nacionalizma, ksenofobije, rasizma i anti-semitizma.

Istorijska istraživanja, kao i nastava istorije u školama, nisu ni na koji način i bez obzira na nameru, spojive sa osnovnim vrednostima i propisima Saveta Evrope, ukoliko dopuštaju ili promovišu zloupotrebu istorije kroz:

- krivotvorenje ili sastavljanje lažnih svedočanstava, statističkih podataka, montiranih slika itd;
- striktno vezivanje za jedan događaj da bi se opravdali ili prikrili drugi;
- iskrivljavanje prošlosti za potrebe propagande;
- izrazito nacionalističku verziju prošlosti koja može da stvori podelu «mi»-«oni»;
- zloupotrebu istorijskog zapisa;
- negiranje istorijskih činjenica;
- zanemarivanje istorijskih činjenica.

3. Evropska dimenzija nastave istorije

Kako je izgradnja Evrope izraz i slobodne odluke samih Evropljana koji su u nju ušli i istorijske realnosti, bilo bi prikladno:

- pokazati postojanje trajnih istorijskih veza na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i evropskom nivou;

- podstaći nastavu o onim periodima i zbivanjima koja imaju očevidnu evropsku dimenziju, posebno one istorijske i kulturne događaje i tendencije koje su oslonac evropske svesti;
- koristiti sva raspoloživa sredstva, posebno informacionu tehnologiju, za unapređenje zajedničkih projekata i međjuškolskih razmena o temama vezanim za istoriju Evrope;
- razvijati zanimanje učenika za istoriju drugih evropskih zemalja;
- uvoditi i razvijati nastavu o samoj istoriji izgradnje Evrope.

U unapređivanju evropske dimenzije nastave istorije u jednoj uvećanoj, demokratskoj i mirnoj Evropi, prikladno je:

- uzeti u obzir postignute rezultate u okviru projekta «Učenje i nastava evropske istorije dvadesetog veka» i to kako sadržinske tako i u domenu metodološkog pristupa, koji je izveo Savet za kulturnu saradnju;
- osloniti se na programe Saveta Evrope za reformu nastave istorije i pripremu novih udžbenika i metodoloških vodiča u aktivnostima razvoja i konsolidacije demokratske stabilnosti;
- osloniti se na programe Saveta Evrope za podizanje svesti o značaju i nastavi u domenu kulturnog nasledja;
- što je više moguće širiti upotrebu nastavnih materijala nastalih u okviru projekta «Učenje i nastava evropske istorije dvadesetog veka» odgovarajućim korišćenjem tehnologija informacija i komunikacije;
- pojačati pomoć u procesu pripremanja novih nastavnih programa i standarda u nastavi istorije, posebno u Ruskoj Federaciji, zakavkaskim državama, jugoistočnoj Evropi i crnomorskom regionu;
- iskoristiti prednosti Programa usavršavanja nastavnika koji je Savet Evrope namenio zaposlenim u obrazovanju u sticanju novih znanja u evropskom kontekstu koja će im pomoći da uporedjuju stanovišta i iskustva.

4. *Sadržaj nastavnih programa*

Iako nastava istorije mora izbegavati akumulaciju enciklopedijskih znanja, ona ipak mora obuhvatiti:

- podizanje svesti o evropskoj dimenziji koje će biti uzeto u obzir prilikom sastavljanja novih programa, da bi se učenicima usadila «evropska svest», otvorena prema ostatku sveta;
- razvoj kritičkih sposobnosti učenika, sposobnost samostalnog razmišljanja, objektivnost i otpornost na manipulacije;
- događaje i trenutke koji su ostavili trag na istoriji Evrope kao takvoj, koji se izučavaju na lokalnom, nacionalnom, evropskom i globalnom nivou a kojima se pristupa iz perspektive posebno značajnih perioda ili činjenica;

- istraživanje svih dimenzija evropske istorije, ne samo političke, nego takodje i ekonomske, socijalne i kulturne;
- razvijanje radoznalosti i istraživačkog duha, naročito kroz korišćenje metoda otkrivanja u istraživanju kulturnog nasledja što u prvi plan ističe medjukulturne uticaje;
- uklanjanje predrasuda i stereotipa isticanjem u nastavnim programu istorije pozitivnih međusobnih uticaja različitih zemalja, religija i škola mišljenja tokom istorijskog razvoja Evrope;
- kritičko preispitivanje zloupotreba istorije, bez obzira da li do njih dolazi zbog poricanja istorijskih činjenica, falsifikata, prećutkivanja, neznanja ili prilagodjavanja ideološkim ciljevima;
- istraživanje kontroveznih pitanja uzimajući u obzir različite činjenice, mišljenja i stanovišta, isto kao i traganjem za istinom.

5. Metodi učenja

Upotreba izvora

Potrebno je koristiti najraznovrsnije izvore nastavnog materijala u prenošenju i prikazivanju istorijskih činjenica da bi one bile naučene kroz kritički i analitički pristup, a posebno:

- arhive koji su dostupni za javnost, posebno u zemljama srednje i istočne Evrope, u kojima sada postoji slobodan pristup autentičnim dokumentima kao nikada ranije;
- dokumentarne i igrane filmove i druge audiovizuelne izvore;
- materijale koji su proizvod informacione tehnologije, a koje je potrebno proučavati i individualno i grupno, u čemu nastavnik ima ključnu ulogu;
- sve vrste muzeja posvećenih dvadesetom veku u celoj Evropi i mesta od istorijskog značaja, koji mogu pomoći realnom sagledavanju nedavnih događaja od strane đaka, posebno njihove svakodnevne dimenzije;
- usmene istorije, putem koje izgovoreno svedočenje o nedavnim istorijskim događajima mladima može približiti istoriju i ponuditi gledišta i stanovišta onih koji su izostavljeni iz «istorijskog zapisa».

Samostalno istraživanje

Đake treba podstaći da vrše samostalna istraživanja, odgovarajuća za njihov uzrast i okolnosti, čime se kod njih podstiče radoznalost i inicijativa u pogledu prikupljanja podataka i sposobnost uočavanja važnih podataka;

Grupno istraživanje

Potrebno je podstaći grupe đaka, razrede i škole da se bave istraživačkim projektima ili aktivnim učenjem da bi se stvorili uslovi za dijalog i otvoreno i tolerantno poređenje mišljenja.

Interdisciplinarni i multidisciplinarni pristup

U nastavi istorije treba uvek koristiti obrazovni potencijal interdisciplinarnog i multidisciplinarnog pristupa, uspostavljajući veze sa drugim predmetima u programu u celini, uključujući književnost, geografiju, sociologiju, filozofiju, umetnosti i prirodne nauke.

Međunarodni i prekogranični pristup

U zavisnosti od okolnosti, treba podstaći primenu međunarodnih, prekograničnih projekata, koji se zasnivaju na proučavanju zajedničke teme, uporednim pristupima ili izvršavanju zajedničkog zadatka od strane nekoliko škola u različitim zemljama, koristeći prednosti, između ostalog, novih mogućnosti koje pružaju informacione tehnologije kao i uspostavljanje veza i razmene među školama.

6. Nastava i sećanje

Naglašavajući pozitivna dostignuća dvadesetog veka, kao što je upotreba nauke u cilju poboljšanja životnih uslova i širenja demokratije i ljudskih prava, potrebno je učiniti sve što je moguće u sferi obrazovanja, da se spreči ponavljanje ili poricanje strašnih događaja koji su obeležili vek, pre svega Holokosta, genocida i drugih zločina protiv čovečnosti, etničkog čišćenja i masovnog kršenja ljudskih prava i osnovnih vrednosti koje Savet Evrope posebno podržava. Ovo treba da obuhvati:

- pomoć đacima da steknu znanje i svest o događajima – i njihovim uzrocima – koji spadaju u najmračnije događaje evropske i svetske istorije;
- razmišljanje o ideologijama koje su do njih dovele i načinima kako da se spreči njihovo ponovno pojavljivanje;
- oblikovanje, razvoj i koordinisanje relevantnih programa usavršavanja za zaposlene u obrazovanju u zemljama članicama Saveta za kulturnu saradnju;
- olakšavanje pristupa postojećoj dokumentaciji o ovom predmetu upotrebom, između ostalog, nove tehnologije i kroz razvijanje mreže centara za nastavne materijale u ovom domenu;
- primenu i praćenje odluke ministara obrazovanja (Krakov, 2000.) da se u školama odredi dan, u skladu sa istorijom svake zemlje, koji će biti posvećen sećanju na Holokost i sprečavanju zločina protiv čovečnosti;
- poseban obrazovni doprinos Saveta Evrope Grupi za međunarodnu saradnju u učenju, istraživanju i sećanju na Holokost.

7. Obrazovanje i usavršavanje nastavnika istorije

Obrazovanje i usavršavanje nastavnika istorije treba da:

- osposobi i podstakne nastavnike istorije da koriste složene, na procese usmerene i promišljene metode nastave istorije;

- upozna buduće nastavnike i one koji već predaju o svim najnovijim proizvodima, sredstvima i metodima, posebno u pogledu upotrebe tehnologija informacija i komunikacija;
- upozna nastavnike sa tehnikom nastave koja, uzimajući u obzir činjeničke podatke ide i dalje od njih sa ciljem da ih osposobi da tumače i analiziraju istorijske činjenice i njihov uticaj na sadašnjost, u različitim kontekstima, na primer, socijalnim, geografskim, ekonomskim, itd.;
- pomogne nastavnicima da se osposobe u korišćenju tehnika ocenjivanja koje obuhvataju ne samo podatke koje su đaci memorisali, već i aktivnosti koje su u stanju da obave na osnovu svog poznavanja određenih podataka, uključujući istraživanje, diskusiju i analizu kontroverznog pitanja;
- pomoć u planiranju i oblikovanju interdisciplinarnih situacija za učenje u saradnji sa svojim kolegama;

S obzirom da tehnologije informacija i komunikacija dovode do preobražaja uloge nastavnika, važno je da:

- se stvore prilike za razmenu koje će pomoći nastavnicima da saznaju o raznovrsnim situacijama za učenje u kojima može da se ispolji ta nova uloga;
- podrži osnivanje diskusionih grupa u okviru kojih bi se razmatrale teškoće profesije, nedoumice i sumnje u pogledu ovih novih metoda u nastavi;
- osnuju banke podataka koje se odnose na veb sajtove, dokumente koje oni sadrže, kao i valjanost podataka sadržanih na sajtovima i u dokumentima.

Da bi se ostvarili ovi ciljevi i ustanovio određen profil nastavnika istorije bilo bi uputno:

- obezbediti institute za obrazovanje nastavnika istorije i podršku koja je potrebna da bi se održao i unapredio kvalitet njihovog obrazovanja, razvila profesionalnost i društveni položaj;
- pokloniti posebnu pažnju obuci instruktora za nastavnike istorije na osnovu principa sadržanih u ovoj preporuci;
- unaprediti uporedno istraživanje ciljeva, strukture i standarda obrazovanja i usavršavanja nastavnika istorije, i u tome unaprediti međuinstitucionalnu saradnju i razmenu potrebnih podataka u reformi obrazovanja i usavršavanja nastavnika istorije i usavršavanja njihovih instruktora
- razvijati i negovati partnerstvo među institucijama koje se bavi obrazovanjem nastavnika istorije ili su za njega zainteresovane (posebno medija) sa ciljem naglašavanja njihove posebne misije i odgovarajućih dužnosti koje u tome imaju.

8. Tehnologije informacija i komunikacija

U skladu sa zakonom i poštujući slobodu govora, potrebno je preduzimanje određenih koraka u sprečavanju širenja rasističkog, ksenofobičnog i revizionističkog materijala, posebno preko Interneta.

U kontekstu rasprostranjene upotrebe tehnologija informacija i komunikacija među mladima, i tokom boravka u školi i van nje, važno je da nastavni metodi i tehnike omoguće da ove tehnologije:

- postanu važan izvor u nastavi istorije;
- zahtevaju jednu temeljno promišljanje koje se odnosi na raznovrsnot i pouzdanost izvora;
- omoguće nastavnicima i đacima pristup autentičnim izvorima i raznovrsnim tumačenjima;
- u mnogome prošire pristup istorijskim podacima i činjenicama;
- omoguće i prošire prilike za razmenu i dijalog.

Štaviše, bilo bi uputno obezbediti uslove u kojima nastavnici mogu da:

- u procesu odabira, pomognu svojim đacima da sami procene pouzdanost izvora podataka i samih podataka;
- u nastavu uvedu praksu koja podstiče kritičku analizu, uvažava postojanje mnoštva gledišta i koja usvaja transkulturni pristup tumačenju činjenica;
- pomognu đacima da steknu veštine kritičke analize i analoškog rasuđivanja.

Godišnji program rada aktiva nastavnika istorije i geografije šk. 2008/09.god.

Programski sadržaj	Dinamika	Nosilac	Praćenje realizacije	
			UR	NU
I ORGANIZACIONO-TEHNIČKE PRIPREME				
1. Konstituisanje aktiva	IX	Članovi aktiva		
2. Usvajanje godišnjeg programa aktiva	IX	Članovi aktiva		
3. Podela zaduženja među članovima aktiva na praćenju pojedinih užestručnih problema	IX	Članovi aktiva		
II IZRADA GODIŠNJIH I OPERATIVNIH PLANOVA				
1. Izrada godišnjeg plana nastavnih tema	IX	Članovi aktiva		
2. Izrada operativnih mesečnih planova rada	IX	Članovi aktiva		
3. Izrada plana fakultativne, dopunske i dodatne nastave	IX	Članovi aktiva		
III ORGANIZACIJA FAKULTATIVNE, DODATNE I DOPUNSKNE NASTAVE				
1. Organizacija fakultativne nastave	IX	Članovi aktiva		
2. Organizacija dodatne nastave	II, III, IV	Članovi aktiva		

3. Organizacija dopunske nastave	IX-VI	Članovi aktiva		
IV PRIPREME DIDAKTIČKIH INOVACIJA U NASTAVI				
1. Primena problemske nastave <ul style="list-style-type: none"> izrada didaktičkih materijala za problemsku nastavu upoznavanje didaktičko-metodičkih zahteva za primenu problemske nastave 	IX, X, XI, XII	Miroslav Karanfilović		
2. Nastava putem otkrivanja <ul style="list-style-type: none"> izrada i primena didaktičkih materijala za problemsku nastavu 	XI, XII, I, II, III	Miroslav Karanfilović		
3. Održavanje oglednih časova Tema: Srbija u doba Nemanjića, 6 razred.	II, III, IV	Miroslav Karanfilović		
V EVALUACIJA ČASOVA NA KOJIMA SE PRIMENJUJU DIDAKTIČKE METODE				
1. Evaluacija didaktičko-metodičke zasnovanosti časova na kojima se primenjuju didaktičke inovacije	XI, XII, I, II, III	Članovi aktiva		
2. Evaluacija oglednih časova (primene didaktičkih inovacija)	XI, II, III, IV	Članovi aktiva		
VI ORGANIZACIJA TAKMIČENJA				
1. Organizacija takmičenja na nivou škole	IX – V	Članovi aktiva		
2. Učešće na takmičenjima <ul style="list-style-type: none"> opštinsko okružno republičko 	II - V	Članovi aktiva		

*Program istorijske sekcije
šk. 2008/09.god.*

Programski zadaci	Gantogram aktivnosti										
	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
V razred											
Dogovor o radu, izboru tema . . . sekcije											
Izrada panoa ili istorijskih karata											
Izrada istorijskog albuma albuma <i>Postanak i razvoj čoveka</i>											
Naš kraj u vreme praistorije (fotografije, poseta muzeju, poseta lokalitetu na Hisaru)											

Kultura naroda Starog Istoka (pisma, materijali na kojima se pisalo)										
Homerova Ilijada u literaturi i na filmu (razgovor o filmu Troja ili Jelena Trojanska)										
Spartansko vaspitanje – Atinsko vaspitanje										
Olimpijske igre stare Grčke (izrada albuma- sportske discipline na antičkoj olimpijadi)										
Istorijski spomenici stare Grčke i Rima (fotografije, video snimci, ...)										
Razgovor o radu sekcije tokom godine										
VI razred Dogovor o radu, izboru tema . . . sekcije										
Život seljaka u srednjem veku (radionica)										
Sloveni, svakodnevni život, seobe, verovanja, običaji										
Izrada elektronskog albuma <i>Južni Sloveni</i>										
Srbija u doba Nemanjića, (izrada istorijskih karata, PP prezentacija – <i>Zadužbine Nemanjića</i> , galerija slika dinastije Nemanjić										
Lazar Hrebeljanović – istorija kult, predanje										
VII razred Dogovor o radu, izboru tema . . . sekcije										
Istorijski značaj velikih geografskih otkrića (tehnička otkrića, posledice velikih geografskih otkrića)										
Najznačajnija dela slikara humanizma i renesanse (izrada elektronskog albuma)										
Izrada hronološke tabele										
Srpski narod pod turskom vlašću (danak u krvi, narodna književnost)										
Velika seoba Srba (rad na										

slikama i tekstu)											
Prvi i Drugi srpski ustanak (pisani i materijalni istorijski izvori, izrada elektronskog albuma)											
VIII razred Dogovor o radu, izboru tema . . . sekcije											
Poseta muzeju											
Izrada hronoloških tablica											
Leskovac od 1878 - 1918											
Srbija u Prvom svetskom ratu (rad na istorijskim izvorima, gledanje filma <i>Gde cveta limun žut</i>)											
Fašizam i nacizam – simboli i njihovo korišćenje danas											
Svet tokom Drugog svetskog rata											
Jugoslavija posle Drugog svetskog rata											

**NASTAVNI PROGRAM
ZA PETI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA**

1. SVRHA, CILJEVI I ZADACI PROGRAMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Svrha programa obrazovanja

- Kvalitetno obrazovanje i vaspitanje, koje omogućava sticanje jezičke, matematičke, naučne, umetničke, kulturne, zdravstvene, ekološke i informatičke pismenosti, neophodne za život u savremenom i složenom društvu.

- Razvijanje znanja, veština, stavova i vrednosti koje osposobljavaju učenika da uspešno zadovoljava sopstvene potrebe i interese, razvija sopstvenu ličnost i potencijale, poštuje druge osobe i njihov identitet, potrebe i interese, uz aktivno i odgovorno učešće u ekonomskom, društvenom i kulturnom životu i doprinosi demokratskom, ekonomskom i kulturnom razvoju društva.

Ciljevi i zadaci programa obrazovanja su:

- razvoj intelektualnih kapaciteta i znanja dece i učenika nužnih za razumevanje prirode, društva, sebe i sveta u kome žive, u skladu sa njihovim razvojnim potrebama, mogućnostima i interesovanjima;

- podsticanje i razvoj fizičkih i zdravstvenih sposobnosti dece i učenika;

- osposobljavanje za rad, dalje obrazovanje i samostalno učenje, u skladu sa načelima stalnog usavršavanja i načelima doživotnog učenja;
- osposobljavanje za samostalno i odgovorno donošenje odluka koje se odnose na sopstveni razvoj i budući život;
- razvijanje svesti o državnoj i nacionalnoj pripadnosti, negovanje srpske tradicije i kulture, kao i tradicije i kulture nacionalnih manjina;
- omogućavanje uključivanja u procese evropskog i međunarodnog povezivanja;
- razvijanje svesti o značaju zaštite i očuvanja prirode i životne sredine;
- usvajanje, razumevanje i razvoj osnovnih socijalnih i moralnih vrednosti demokratski uređenog, humanog i tolerantnog društva;
- uvažavanje pluralizma vrednosti i omogućavanje, podsticanje i izgradnja sopstvenog sistema vrednosti i vrednosnih stavova koji se temelje na načelima različitosti i dobrobiti za sve;
- razvijanje kod dece i učenika radoznalosti i otvorenosti za kulture tradicionalnih crkava i verskih zajednica, kao i etničke i verske tolerancije, jačanje poverenja među decom i učenicima i sprečavanje ponašanja koja narušavaju ostvarivanje prava na različitost;
- poštovanje prava dece, ljudskih i građanskih prava i osnovnih sloboda i razvijanje sposobnosti za život u demokratski uređenom društvu;
- razvijanje i negovanje drugarstva i prijateljstva, usvajanje vrednosti zajedničkog života i podsticanje individualne odgovornosti.

ISTORIJA

Cilj i zadaci

- Cilj izučavanja nastavnog predmeta *istorija* je kulturni napredak i humanistički razvoj učenika. Cilj nastave istorije je i da doprinese razumevanju istorijskog prostora i vremena, istorijskih procesa i tokova, kao i razvijanju nacionalnog, evropskog i svetskog identiteta i duha tolerancije kod učenika.
- Zadaci nastave istorije su da učenici, uočavajući uzročno-posledične veze, razumeju istorijske procese i tokove, ulogu istaknutih ličnosti u razvoju ljudskog društva i da poznaju nacionalnu i opštu istoriju (političku, ekonomsku, društvenu, kulturnu...), kao i istoriju susednih naroda i država.

Peti razred

Operativni zadaci:

- razumevanje pojma prošlosti;

- upoznavanje načina i značaja proučavanja prošlosti;
- razumevanje osnovnih odlika praistorije i starog veka;
- razumevanje osnovnih vremenskih odrednica (decenija, vek, milenijum);
- osposobljavanje za korišćenje istorijske karte;
- sticanje znanja o događajima i ličnostima koji su obeležili epohu starog veka;
- upoznavanje sa osnovnim odlikama antičke kulture.

SADRŽAJI PROGRAMA

UVOD

- Prošlost (pojam prošlosti, istorijski izvori).
- Vreme (hronologija - računanje vremena).
- Istorija, nauka o prošlosti (istorija kao nauka i kao nastavni predmet, podela prošlosti, hronološki i geografski okviri starog veka).

PRAISTORIJA

- Osnovne odlike praistorije (postanak čoveka, život i zanimanja, pronalasci, praistorijska nalazišta na centralnom Balkanu).

STARI VEK

- Osnovna obeležja Starog istoka (geografski pojam Starog istoka, najpoznatije države i struktura društva).
- Kultura naroda Starog istoka (religija, pismo, nauka, svakodnevni život).
- Najstariji period grčke istorije (Kritsko, Mikensko i Homersko doba, kolonizacija, mitovi o Minotauru, Ahilu, Odiseju...).
- Grčki polisi - Sparta i Atina (pojam polisa, struktura društva, državno uređenje).
- Grčko-persijski ratovi i Peloponeski rat (uzroci ratova, bitke na Maratonu i u Termopilima, pohod na Siciliju, karakter i posledice ratova).
- Grčka kultura (religija, olimpijske igre, mitologija).
- Grčka kultura (umetnost, nauka, svakodnevni život).
- Helenističko doba i njegova kultura (pojam helenizma i njegovi hronološki okviri, Aleksandar Veliki, kultura).
- Postanak Rima (osnivanje Rima - legenda o Romulu i Remu, struktura društva, hronološki okviri i uređenje rimske republike).
- Rim - svetska sila starog veka (vojska, osvajanja i provincije).
- Rim u doba carstva (principat, Trajanovi ratovi na Dunavu, dominat, centralni Balkan u antici - antički ostaci na prostoru centralnog Balkana).
- Rimska kultura (religija, umetnost, nauka, svakodnevni život).
- Hrišćanstvo (pojava hrišćanstva, progoni hrišćana, car Konstantin i Milanski edikt).
- Pad Zapadnog rimskog carstva (početak Velike seobe naroda, podela carstva i pad Zapadnog rimskog carstva).

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U ostvarivanju cilja nastave istorije priprema za časove je od izuzetne važnosti, kao i planiranje nastave na godišnjem i mesečnom nivou. Trebalo bi nastojati da se učenici uključe u nastavni proces i da se razvijaju njihove intelektualne i kreativne sposobnosti. Na taj način će nastava istorije biti zanimljiva i neće biti svedena na puko memorisanje istorijskih činjenica. Nastavnik bi trebalo da usmerava rad učenika, a ne samo da im pruža gotova znanja. Na časovima bi trebalo da budu zastupljene aktivne metode rada, u kojima učenik nije samo pasivni posmatrač već i učesnik u nastavnom procesu.

Razvijanjem kreativnog i kritičkog mišljenja stvara se mogućnost slobodnijeg i interesantnijeg izvođenja nastave istorije.

Da bi se navedeni zadaci nastave istorije što potpunije ostvarili neophodno je da se obezbedi korelacija sa srodnim predmetima, kao što su geografija, srpski jezik, likovna i muzička kultura, verska nastava, građansko vaspitanje i svakodnevni život u prošlosti. Činjenica da se isti sadržaji u istoriji i srodnim predmetima ne obrađuju u isto vreme, zbog različitih nastavnih programa, znatno otežava korelaciju u obradi novog gradiva. Nastavnici istorije mogu korelaciju ostvariti konsultovanjem sa nastavnicima srodnih predmeta u obradi iste materije u toku nastave, kao i zajedničkom obradom nekih tema kroz dodatni rad, slobodne aktivnosti, izlete i ekskurzije. Posebnu mogućnost za međupredmetnu saradnju pruža dodatni rad, čije teme mogu da obuhvate sadržaje srodnih predmeta obrađene uz stručno-metodičku pomoć nastavnika tih predmeta.

U nastavi istorije naglasak bi trebalo staviti na aktivne oblike rada. Oni se najpotpunije mogu ostvariti kroz grupni rad, rad u parovima, individualni rad ili diskusiju svih učenika u odeljenju. Časove sa pomenutim oblicima rada trebalo bi brižljivo planirati i racionalno izvoditi, imajući u vidu da je njihov osnovni zadatak aktiviranje učenika, njihovo osposobljavanje za samostalni rad i usvajanje znanja, razvijanje sposobnosti i navika. Realizacija sadržaja programa u velikoj meri zavisi od pravilnog izbora nastavnih metoda. U nastavi istorije usmeno izlaganje nastavnika (monološka metoda) i razgovor sa učenicima (dijaloška metoda) zauzimaju veoma važno mesto. Osim ove dve najzastupljenije metode, treba koristiti i ostale. Poseban značaj ima korišćenje istorijskih tekstova, naročito izvora. Čitanjem i analizom istorijskih izvora učenicima se pruža mogućnost da sagledaju specifičnost nekog istorijskog problema ili pojave. Veoma je važno napomenuti da bi trebalo koristiti i istorijske karte, jer njihova adekvatna upotreba olakšava temeljno savlađivanje gradiva.

Isticanje pomenutih metoda ne znači da bi ostale trebalo zapostaviti. Nastavnik bi trebalo da svakoj nastavnoj jedinici pristupa kao posebnom obrazovnom i didaktičkom problemu i pronalazi odgovarajuća rešenja.

U nastavi istorije trebalo bi što češće koristiti sledeća nastavna sredstva:

- istorijske karte (zidne, iz atlasa, udžbenika i druge literature);
- ilustracije (slike, dijapozitivi, šeme, grafikoni);
- dokumentarne i igrane video i digitalne materijale;
- muzejske eksponate;
- kulturno-istorijske spomenike (obilazak spomenika).

Nastavni sadržaji predmeta *istorija* u petom razredu učenika uvode u istoriju, nauku koja se bavi prošlošću ljudskog društva, u praistorijski period ljudske civilizacije i period starog veka. Preporučeni sadržaji nastavniku ostavljaju mogućnost da učenike postepeno uvodi u istoriju kao nauku, prateći razvojnu liniju civilizacije kroz kulturne, privredne i političke delatnosti ljudi u najstarijim epohama prošlosti. Iako se učenici prvi put susreću sa sistematskim izučavanjem istorije, u radu se mogu koristiti njihova znanja o društvenim pojavama i određenim istorijskim događajima koja su stekli u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja. Mali fond časova i psihofizičke mogućnosti učenika zahtevaju od nastavnika racionalnost pri izboru bitnih činjenica, bez mnogo hronologije i definicija istorijskih pojmova i socioloških kategorija. Težište nastave istorije u petom razredu trebalo bi da bude na razumevanju antičkog društva i kulture

sadržaj tema	Tip časa	Metode i tehnike (aktivnosti)	Aktivnosti učenika	Oblik rada	Nastavna sredstva	Fond časova
---------------------	-----------------	--------------------------------------	---------------------------	-------------------	--------------------------	--------------------

<p>UVOD -Prošlost <i>Vreme</i>-hronologija - Istorija, nauka o prošlosti PRAISTORIJA Osnovne odlike praistorije STARI VEK Osnovna obeležja Starog istoka, Najstariji period grčke istorije, Grčki polisi - Sparta i Atina, Grčka kultura (religija, olimpijske igre, mitologija, (umetnost, nauka, svakodnevni život). Helenističko doba i njegova kultura Aleksandar Veliki, Postanak Rima (osnivanje Rima - legenda o Romulu i Remu, Rim - svetska sila Rim u doba carstva Balkan u antici - antički Rimska kultura Hrišćanstvo Pad Zapadnog rimskog carstva .</p>	<p>-obrada -obnavljanje; -utvrđivanje: -sistemati-zacija; -vežbanja -pisana provera znanja</p>	<p>-dijaloška; -monološka; -tekstovna; -induktivna i deduktivna; -analitičko sintetička; -metoda problemskog izlaganja; -tekst metoda -istraživač-ka; -stvaralačka.</p>	<p>-stiču znanja i umenja; -uočavaju i definišu otkriveno; -pronalaze originalna rešenja, -debatuju uz tolerantnost za protivrečnosti; -samostalno prikupljaju i analiziraju istorijske izvore; -sami otkrivaju tehnike i metode rešavanja problema; -formiraju stav o vrednostima.</p>	<p>-frontalni; -individual-ni; -rad u parovima; -rad u velikim i malim grupama.</p>	<p>-udžbenici; -audio materijali; -flip čart; -tabla; -posteri; -enciklopedije i časopisi; -slike: -kasetofon ili CD plejer; -TV; -video kasete. -fotografije -slike iz udžbenika</p>	<p>1 ča nedeljno ili 36 časova godišnje.</p>
<p>PREDMETNI NASTAVNICI</p>						

NASTAVNI PROGRAM ZA ŠESTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

SVRHA, CILJEVI I ZADACI PROGRAMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Svrha programa obrazovanja

- Kvalitetno obrazovanje i vaspitanje, koje omogućava sticanje jezičke, matematičke, naučne, umetničke, kulturne, zdravstvene, ekološke i informatičke pismenosti, neophodne za život u savremenom i složenom društvu.
- Razvijanje znanja, veština, stavova i vrednosti koje osposobljavaju učenika da uspešno zadovoljava sopstvene potrebe i interese, razvija sopstvenu ličnost i potencijale, poštuje druge osobe i njihov identitet, potrebe i interese, uz aktivno i odgovorno učešće u ekonomskom, društvenom i kulturnom životu i doprinosi demokratskom, ekonomskom i kulturnom razvoju društva.

Ciljevi i zadaci programa obrazovanja su:

- razvoj intelektualnih kapaciteta i znanja dece i učenika nužnih za razumevanje prirode, društva, sebe i sveta u kome žive, u skladu sa njihovim razvojnim potrebama, mogućnostima i interesovanjima;
- podsticanje i razvoj fizičkih i zdravstvenih sposobnosti dece i učenika;
- osposobljavanje za rad, dalje obrazovanje i samostalno učenje, u skladu sa načelima stalnog usavršavanja i načelima doživotnog učenja;
- osposobljavanje za samostalno i odgovorno donošenje odluka koje se odnose na sopstveni razvoj i budući život;
- razvijanje svesti o državnoj i nacionalnoj pripadnosti, negovanje srpske tradicije i kulture, kao i tradicije i kulture nacionalnih manjina;
- omogućavanje uključivanja u procese evropskog i međunarodnog povezivanja;
- razvijanje svesti o značaju zaštite i očuvanja prirode i životne sredine;
- usvajanje, razumevanje i razvoj osnovnih socijalnih i moralnih vrednosti demokratski uređenog, humanog i tolerantnog društva;
- uvažavanje pluralizma vrednosti i omogućavanje, podsticanje i izgradnja sopstvenog sistema vrednosti i vrednosnih stavova koji se temelje na načelima različitosti i dobrobiti za sve;
- razvijanje kod dece i učenika radoznalosti i otvorenosti za kulture tradicionalnih crkava i verskih zajednica, kao i etničke i verske tolerancije, jačanje poverenja među decom i učenicima i sprečavanje ponašanja koja narušavaju ostvarivanje prava na različitost;
- poštovanje prava dece, ljudskih i građanskih prava i osnovnih sloboda i razvijanje sposobnosti za život u demokratski uređenom društvu;

- razvijanje i negovanje drugarstva i prijateljstva, usvajanje vrednosti zajedničkog života i podsticanje individualne odgovornosti.

ISTORIJA

(2 časa nedeljno, 72 časa godišnje)

Cilj i zadaci

- Cilj izučavanja nastavnog predmeta *istorija* je kulturni napredak i humanističko obrazovanje učenika. Cilj nastave istorije je i da doprinese razumevanju istorijskog prostora i vremena, istorijskih procesa i tokova, kao i razvijanju nacionalnog, evropskog i svetskog identiteta i duha tolerancije kod učenika.
- Zadaci nastave istorije su da učenici, uočavajući uzročno-posledične veze, razumeju istorijske procese i tokove, ulogu istaknutih ličnosti u razvoju ljudskog društva i da poznaju nacionalnu i opštu istoriju (političku, ekonomsku, društvenu, kulturnu...), kao i istoriju susednih naroda i država.

Operativni zadaci:

- razumevanje pojma „srednji vek“ i osnovnih odlika tog istorijskog perioda;
- razumevanje osnovnih odlika feudalnog društva;
- sticanje znanja o najznačajnijim državama srednjovekovne Evrope;
- sticanje znanja o srpskim srednjovekovnim državama;
- sticanje znanja o ličnostima koje su obeležile srednji vek;
- razumevanje uloge religije u srednjem veku;
- razumevanje kulturnih i tehničkih dostignuća srednjovekovne Evrope;
- razumevanje kulturnog nasleđa Srba u srednjem veku;
- korišćenje istorijskih karata za period srednjeg veka;
- podsticanje učenika na korišćenje istorijskih izvora;
- razvijanje kritičkog odnosa prema istorijskim izvorima;

SADRŽAJI PROGRAMA

UVOD

- Osnovne odlike srednjeg veka (pojam „srednji vek“, hronološki i prostorni okviri, svetske civilizaciji u srednjem veku)
- Osnovni istorijski izvori za istoriju srednjeg veka

EVROPA I SREDOZEMLJE U RANOM SREDNJEM VEKU

- Velika seoba naroda i franačka država
- Hrišćanska crkva (crkvena organizacija, monaštvo, manastiri kao središta kulture srednjeg veka, procesi pokrštanja, Veliki raskol i njegove posledice)
- Vizantija do XII veka
- Islamski svet u ranom srednjem veku (Muhamed, pojava islamske religije, nastanak islamske države u Arabiji . . . arapsko – islamska kultura i njen uticaj na kulturu naroda Evrope)

- Nastanak feudalnog društva (formiranje feudalne društvene strukture – vitezovi i kmetovi, vazalni odnosi . . .)

SRBI I NJIHOVO OKRUŽENJE U RANOM SREDNJEM VEKU

- Sloveni i njihovo naseljavanje Balkanskog poluostrva (život Starih Slovena u prapostojbini, slovenski običaji i verovanja, uzroci i pravci seobe, naseljavanje Balkanskog poluostrva).
- Južni Sloveni prema starosedeocima i susedima (Avari, Franačka država i Vizantija, odnos prema starosedeocima, formiranje plemenskih saveza, naseljavanje Bugara i Mađara, Prvo bugarsko carstvo, Samuilova država).
- Srbi od VII do XII veka (doseljavanje Srba i Hrvata, Srbija između Vizantije i Bugarske, uspon i pad Duklje).
- Pokršćavanje Srba i drugih Južnih Slovena i njihova rana kultura

EVROPA U POZNOM SREDNJEM VEKU

- Razvoj i struktura feudalnih država (srednjovekovne monarhije – primeri Francuske, Engleske i Nemačke, odnos države i crkve).
- Krstaški ratovi (hodočašća, najznačajniji pohodi i najznačajniji učesnici – Ričard Lavovo Srce, Saladin, Fridrih Barbarosa . . . viteški redovi, uloga Mletačke republike u 4 krstaškom pohodu, sudari i susreti civilizacija)
- Postanak i razvoj srednjovekovnih gradova.
- Svakodnevni život u srednjem veku (vladar, dvor i dvorski život, svakodnevni život u selu i gradu, položaj žene u srednjem veku).
- Opšte odlike srednjovekovne kulture.

SRBI I NJIHOVO OKRUŽENJE U POZNOM SREDNJEM VEKU

- Srbija u XII i početkom XIII veka (Raška između Vizantije i Ugarske, borba za osamostaljenje, Stefan Nemanja, Stefan Prvovenčani, autokefalnost srpske crkve – Sveti Sava).
- Uspon srpske države u XIII i početkom XIV veka i Vizantija Paleologa (privredni razvoj, širenje države, Stefan Dečanski i bitka kod Velbužda, značaj Dubrovnika u privrednom i kulturnom životu srpskih zemalja).
- Srpsko carstvo (Dušanova osvajanja, uspostavljanje patrijaršije, proglašenje carstva, uređenje države).
- Društvo u državi Nemanjića (podela društva, društveni slojevi i odnosi, veze srpske i vlastele okolnih država)
- Kraj srpskog carstva (slabljenje carstva u vreme cara Uroša, oblasni gospodari i njihovi sukobi).
- Postanak i razvoj srednjovekovne bosanske države.
- Srednjovekovna kultura Srba (jezik i pismo, značaj Miroslavljevog jevanđelja, književnost, Sveti Sava, Teodosije, Jefimija, najznačajnije zadužbine, heraldika, pravni spomenici, Nomokanon i Dušanov zakonik i njihov istorijski značaj).

SRPSKE ZEMLJE I NJIHOVO OKRUŽENJE U DOBA OSMANLIJSKIH OSVAJANJA

- Turci Osmanlije i njihova osvajanja na Balkanu (društveno i državno uređenje osmanske države, nemoć Vizantije, Srbije i Bugarske, bitka na Marici, ličnost kralja Marka).

- Moravska Srbija i njena uloga u borbi protiv Osmanlija (knez Lazar, boj na Kosovu, kosovska legenda, istorijski i legendarni likovi).
- Država srpskih despota i okolne zemlje (kneginja Milica, despot Stefan Lazarević, Đurađ Branković, pad, Carigrada, pad Smedereva, seoba Srba u Ugarsku, slabljenje i pad Bosne, Zeta za vreme Balšića i Crnojevića, ličnosti Vlada Cepeša i Skenderbega i njihov otpor Osmanlijama)

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Dužina i značaj srednjeg veka koji se izčava u 6 razredu, zahteva veliku pažnju u izboru nastavnih sadržaja. Ovakva struktura programa pomaže nastavniku u planiranju neposrednog rada sa učenicima jer mu daje slobodu da sam odredi dinamiku i aktivnosti za svaku temu uvažavajući ciljeve i zadatke predmeta.

Nastavni program se može dopuniti sadržajima iz lokalne istorije.

Savlađujući nastavni program za 6 razred učenici osim što stiču znanja o događajima iz srednjeg veka dobijaju i nove podsticaje za intelektualni razvoj. Logički shvataju uzročno - posledične veze, razvijaju kritičko mišljenje, razlikuju činjenice od pretpostavki, podataka od njihove interpretacije i bitnog od nebitnog.

Nastavni sadržaji treba da budu predstavljeni kao *priča* bogata detaljima i informacijama, kako bi se učenicima određeni istorijski događaji, pojave ili procesi opisali jasno, detaljno, živo i dinamično.

Podstaknuti *pričom* učenici treba češće da postavljaju pitanja nastavniku i tako postanu što aktivniji saradnik u nastavi.

I pitanja koja postavlja nastavnik učenicima moraju biti *poziv* učenicima na razmišljanje, traganje za odgovorom . . . U zavisnosti od toga šta nastavnik želi da postigne pitanja mogu imati različite funkcije kao što su: fokusiranje pažnje na neki sadržaj, podsticanje poređenja, procena mogućih posledica . . .

Nastavnik pored toga što kreira svoja predavanja osmišljava i planira na koji će se način učenici uključiti u pedagoški proces. Nije bitno koje će se metoda primeniti, već kako će ona na datom času aktivirati učenika.

U nastavi istorije trebalo bi što češće koristiti sledeća nastavna sredstva:

- istorijske karte (zidne, iz atlasa, udžbenika i druge literature);
- ilustracije (slike, dijapozitivi, šeme, grafikoni);
- dokumentarne i igrane video i digitalne materijale;
- muzejske eksponate;
- kulturno-istorijske spomenike (obilazak spomenika).

Sadržaj tema	Tip časa	Metode tehnike i aktivnosti (aktivnosti)	Aktivnosti učenika	Oblik rada	Nastavna sredstva	Fond časova

<p>UVOD Osnovne odlike srednjeg veka, Istorijski izvori</p> <p>EVROPA I SREDOZEMLJE U RANOM SREDNJEM VEKU Velika seoba naroda, Hrišćanska crkva, Vizantija do XII veka, Islamski svet,</p> <p>SRBI I NJIHOVO OKRUŽENJE U RANOM SREDNJEM VEKU Sloveni, Srbi, Pokršćavanje Srba</p> <p>EVROPA U POZNOM SREDNJEM VEKU Feudalne države Krstaški ratovi Srednjevekovni gradovi, Svakodnevni život, kultura.</p> <p>SRBI I NJIHOVO OKRUŽENJE U POZNOM SREDNJEM VEKU Srbija u XII i XIII v. Uspon srpske države Srpsko carstvo, Društvo Kraj srpskog carstva Bosanska država. Srednjevekovna kultura Srba</p> <p>SRPSKE ZEMLJE I NJIHOVO OKRUŽENJE U DOBA OSMANLIJSKIH OSVAJANJA Turci Osmanlije Moravska Srbija i njena uloga u borbi protiv Osmanlija Država srpskih despota</p>	<p>obrada obnavljanje; utvrđivanje; sistemati- zacija; vežbanja pisana provera znanja</p>	<p>-dijaloška; -monološka; -tekstovna; -induktivna i deduktivna; -analitičko sintetička; -metoda problemskog izlaganja; -tekst metoda - istraživač-ka; -stvaralačka.</p>	<p>-stiču znanja i umenja; -uočavaju i definišu otkriveno; -pronalaze originalna rešenja, -debatuju uz tolerantnost za protivrečnosti; -samostalno prikupljaju i analiziraju istorijske izvore; -sami otkrivaju tehnike i metode rešavanja problema; -formiraju stav o vrednostima.</p>	<p>-frontalni; -individual- ni; -rad u parovima; -rad u velikim i malim grupama.</p>	<p>-udžbenici; -audio materijali; -flip čart; -tabla; -posterij; - enciklopedi- je i časopisi; -slike: -kasetofon ili CD plejer; -TV; -video kasete. -fotografije -slike iz udžbenika</p>	<p>2 časa nedeljno ili 72 časa godišnje.</p>
<p>PREDMETNI NASTAVNICI</p>						

profesor istorije
Miroslav Karanfilović